

Betere benutting van kennis over de gevolgen van gaswinning

Nienke Busscher en Tom Postmes

Al sinds 2013 roeren Groningse ondernemers zich vanwege de schadelijke gevolgen van de gaswinning, maar het ontbrak aan kennisontwikkeling op dit gebied. En dat terwijl al lang bekend was dat deze groep tegen allereerste problemen aanloopt.¹ Pas in 2024 wordt het Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen gevraagd onderzoek te doen naar de aanpak voor ondernemers. De casus 'ondernemers' staat niet op zichzelf: hoe kan het dat specifieke groepen zo lang een blinde vlek blijven? En hoe kunnen we de bestaande kennis beter benutten voor specifieke doelgroepen?

Het Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen is opgericht om een integraal en onafhankelijk overzicht te geven van de waaier aan maatschappelijke gevolgen van de gaswinning in Groningen. Dit betreft de impact van de versterkings- en hersteloperatie op bewoners maar ook bredere vraagstukken zoals leefbaarheid, sociale cohesie en openbaar bestuur. Sinds 2018 brengt het Kennisplatform kennis samen, geeft het duiding en agendaert het onderwerpen.² Soms brengt het op verzoek een doelgericht advies uit.³

Een van de redenen dat het in Groningen zo is misgelopen, denken wij, is dat het in dit 'dossier' lange tijd draaide om geld, techniek en juridische kwesties. Het was enorm moeilijk om daarbij ook nog rekening te houden met de ervaringen en noden van bewoners. Het gevolg voor ons onderzoek was dat het doorgaans geen rol van betekenis speelde, althans niet in beleid.⁴ In dit stuk gaan we dieper in

op waarom ons onderzoek naar maatschappelijke thema's nu pas breder wordt opgepakt en hoe de rol van kennis over de jaren heen is veranderd. We doen dat aan de hand van ons recente onderzoek naar het midden- en kleinbedrijf (mkb).⁵

Kennisontwikkeling in het dossier

De parlementaire enquête aardgaswinning Groningen (PEAG) legde bloot hoe decennialang maatschappelijke inzichten en kennis van bewoners zijn weggedrukt in het dossier. De gevolgen van de aardbevingen en de veiligheidsrisico's werden onderschat en financiële belangen wogen zwaarder in de besluitvorming dan het welzijn van burgers.⁶ Er was een gebrek aan kennis op vele vlakken. In navolging van de PEAG beschreven we in *NRC* dat het onderzoek naar de maatschappelijke gevolgen nog in de kinderschoenen staat en dat juist deze kennis nodig is voor een effectievere aanpak.⁷ We benadrukten het grote verschil tussen de omgang met en de omvang van het onderzoek

Kennisplatform
Leefbaar en Kans-
rijk Groningen

naar ondergrond en bouwtechniek enerzijds en naar de bovengrondse effecten op mensen anderzijds. Ter vergelijking: de onderzoeken naar ondergrond en techniek werden ondergebracht in grote meerjarenprogramma's met een ruim budget voor toegepast én fundamenteel onderzoek. Onderzoek naar bovengrondse effecten is klein, kortlopend en ad hoc.

Het verschil laat zich vermoedelijk verklaren, doordat er de hoop was dat onderzoek naar ondergrond en techniek een oplossing zou bieden voor een netelig maatschappelijk probleem.⁸ De realiteit was echter dat het nooit de bevingen en de scheuren zijn geweest die verantwoordelijk waren voor deze maatschappelijke catastrofe: het was vooral de veronachtzaming van de menselijke en maatschappelijke gevolgen.

Na het uitkomen van het PEAG-rapport lijkt er ineens meer ruimte om maatschappelijke inzichten een betere plek te geven in het zoeken naar oplossingsrichtingen, ook binnen de uitvoeringsinstanties. In april 2023 werd de kabinetsreactie op

het PEAG-rapport gepresenteerd: *Nij begun* (nieuw begin). De eerste maatregel van *Nij begun* is het beter monitoren van de voortgang van het dossier en de voorgestelde vijftig maatregelen in 'de Staat van Groningen'. Een generatie lang moet kennis worden verzameld en gedeeld met belanghebbenden. Ook wordt er ingezet op het beter verbinden van ondergrondse en bovengrondse effecten.

Niet de bevingen en de scheuren waren verantwoordelijk voor de maatschappelijke catastrofe: het was vooral de veronachtzaming van de menselijke en maatschappelijke gevolgen

Onderzoek naar ondernemers: impact, regelingen en stakeholders

Eén van de uitkomsten van het breder omarmen van betere kennisopbouw was de vraag van de Nationaal Coördinator Groningen (NCG)⁹ om een stakeholderanalyse naar het mkb uit te voeren. Doordat de problematiek in Groningen zich al sinds 2012 ontwikkelt, zijn er in de loop der jaren vele beleidswijzigingen doorgevoerd en zijn er sinds 2023 vele partijen opgericht en betrokken bij de uitvoering en het bieden van hulp. Al deze organisaties ontfermen zich over een deel van de problematiek en de vele regelingen die beschikbaar zijn. Hierdoor was er behoefte aan overzicht en inzicht in de relevante stakeholders, en de rol die zij hebben ten aanzien van het mkb. Ook was er behoefte aan kennis op welke vlakken ondernemers geraakt werden door de gaswinningsproblematiek en wat er beter moet.

In januari 2025 kwam het onderzoeksrapport van het Kennisplatform uit.¹⁰ We namen hiervoor zestien interviews af en hadden meerdere achtergrondgesprekken met professionals en

ondernemers. Het rapport van het Kennisplatform kwam gelijktijdig uit met het rapport van de onderzoeksgroep Gronings Perspectief,¹¹ waarvoor dertien ondernemers zijn geïnterviewd. We werkten nauw samen in de uitwisseling en het presenteren van de resultaten.

Ondernemerschap in het gaswinningsgebied: achterstand en onzekerheid

Ondanks dat er sectoren zijn die profiteren van de gaswinningsproblematiek (denk aan bouw en zakelijke dienstverlening), zien we over het algemeen dat ondernemers die te maken hebben met schade en versterking een stapeling van problemen ervaren.¹² De problemen zijn deels vergelijkbaar met die waar particulieren tegenaan lopen, zoals onzekerheid, onduidelijke communicatie, aanpassingen in de planning, en het niet nakomen van beloften.¹³ Maar bij de groep ondernemers speelt er meer: zij kunnen aangetast worden in hun privévermogen en bedrijfsschade oplopen. Denk hierbij aan geen gasten meer kunnen ontvangen in een onveilig bedrijfspand, gedwongen elders gehuisvest worden in verband

met de versterking en bijvoorbeeld imagoschade oplopen door het uitstellen van onderhoud door de aanstaande versterking. Ook zijn ondernemers veel tijd kwijt aan het volgen van hun dossiers, het lezen van rapporten en allerlei regelzaken gerelateerd aan hun schadedossier en eventuele versterking van het pand. Deze tijd kunnen zij niet in hun onderneming stoppen en al deze factoren kunnen leiden tot omzetderving, stilliggende bedrijven of zelfs sluiting van ondernemingen, waardoor investeren in de regio minder aantrekkelijk wordt. Daarnaast concludeerden we dat werkzaamheden in het gebied impact hebben op de leefbaarheid en voor sommige ondernemers leiden tot overlast, minder klandizie of andere schade voor de onderneming.

Tot voor kort was het mkb een 'vergeten groep'. Ondernemers konden nergens terecht als ze in de knel kwamen. Het is een uiteenlopende groep, waardoor een generieke aanpak lastig was op te zetten en deze ondernemers niet goed zijn geholpen. De laatste jaren is daar wel verandering in gekomen. In korte tijd zijn er tal van regelingen opgezet en kunnen meerdere organisaties nu het mkb ondersteunen. In deze aanpak schuilt ook de complexiteit: het gecreëerde systeem is voor ondernemers onoverzichtelijk en voor professionals zijn de samenwerking en afstemming complex. Juist omdat er zoveel organisaties betrokken zijn, is het risico dat niemand zich eindverantwoordelijk voelt voor het goed terechtkomen van de ondernemer. Op dit moment heeft geen enkele organisatie met handelingsbevoegdheid een integraal beeld van wat er zich achter de voordeur van de ondernemer afspeelt. We deden verschillende aanbevelingen om een vervolg te geven aan onze bevindingen, zoals het versimpelen van

regelingen, het bieden van maatwerk, een vast aanspreekpunt voor ondernemers en één organisatie die eindverantwoordelijk is.

De toepassing van kennis in een bewogen dossier

Na het uitkomen van ons onderzoeksrapport denken we te merken dat de omgang met kennis verbeterd is. Waar het in het verleden vaak opvallend stil bleef van de kant van instanties als er kritisch onderzoek uitkwam, stelde dit keer de NCG een actieplan op om beleid en aanpak te verbeteren. Er is dus meer ruimte voor (zelf)reflectie. Ook organiseerden we op verzoek van NCG een bijeenkomst om de resultaten te bespreken waar alle betrokken partijen bij aanwezig waren. Er leek veel consensus te zijn over de noodzaak dingen anders aan te pakken. Dit betekent niet dat dit ook gelijk in de uitvoering beter gaat, maar de houding naar maatschappelijke inzichten en kritische geluiden is anders dan voor de PEAG.

Conclusie en reflectie

De manier waarop de problemen van ondernemers lange tijd werden genegeerd is illustratief voor de manier waarop de problematiek in het belevingsgebied werd benaderd: de ijdele hoop was dat een technische oplossing de maatschappelijke gevolgen zou wegtoveren.¹⁴ Inmiddels is er meer aandacht gekomen voor de groep ondernemers, maar door het probleem lang te negeren zijn de oplossingen peperduur geworden. Er zal nog veel nodig zijn om het mkb weer te kunnen laten ondernemen op een vergelijkbaar niveau als in de rest van Nederland. De versterkingsoperatie zal juist voor deze groep de komende jaren intensiveren. Gezien de belangrijke rol van het mkb voor de economische ontwikkeling en de leefbaarheid van het gebied, is het cruciaal dat de grote achterstand van een deel van de mkb'ers snel wordt goedge maakt.

De les die wij hieruit trekken, is dat het loont om in een veel eerder stadium de knelpunten in kaart te brengen en te adresseren. Door de enorme omvang van de opgave in Groningen zijn er nog veel meer blinde vlekken – denk hierbij aan huurders – en blijft het langdurig monitoren van maatschappelijke gevolgen relevant. Het Rijk en andere betrokkenen vestigden hun hoop op

Tot voor kort konden ondernemers nergens terecht als ze in de knel kwamen (...) zij kunnen aangetast worden in hun privévermogen en bedrijfsschade oplopen

technische kennis en wisten daardoor niet goed wat de omvang was van de maatschappelijke problematiek, die geleidelijk ontstond. Met *Nij begun* is er in woorden een draai gemaakt en een generatie lang commitment met de regio uitgesproken. De jaarlijkse Staat van Groningen moet inzichtelijk maken wat er in het dossier speelt en betrokken partijen bij de les houden. Onze hoop is dat de maatschappelijke inzichten, mede daardoor, eindelijk een centrale plek krijgen in het dossier.

Dr. Nienke Busscher is coördinator van het Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen. Ze promoveerde in 2018 aan de Rijksuniversiteit Groningen naar conflicten tussen overheid, burger en industrie in Argentinië en doet sindsdien onderzoek naar de maatschappelijke gevolgen van de gaswinning. Prof. Tom Postmes is wetenschappelijk directeur van het Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen en is hoogleraar Sociale Psychologie.

Noten

- 1 W.E. Schreuder, N. Busscher en T. Postmes (2023). *Inzicht in impact. De maatschappelijke gevolgen van de gaswinning en denkrichtingen voor de toekomst*. Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen.
- 2 Zie N. Busscher, P.M.J. de Vries, W. Adams en T. Postmes (2020). *Gaswinning, aardbevingen en de maatschappelijke gevolgen voor de provincie Groningen en haar bewoners – overzicht onderzoeken juni 2018 – juli 2019*. Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen; S. Hupkes, W. Adams, N. Busscher en T. Postmes (2021). *Inzicht in impact. De gevolgen van de gaswinning voor de bewoners van Groningen. Kennisoverzicht juli 2019 – juli 2020*. Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen; W.E. Schreuder, N. Busscher en T. Postmes (2023). *Inzicht in impact. De maatschappelijke gevolgen van de gaswinning en denkrichtingen voor de toekomst*. Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen.
- 3 N. Busscher, T. Postmes, S. Hupkes en W.J. Adams (2021). *Perspectief van bewoners in de versterking*. Groningen: Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen. T. Postmes (2025). *De omvang van de psychosociale gaswinningsproblematiek: Een benadering op basis van de GGD gezondheidsmonitor*. Groningen: Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen.
- 4 Zie o.a. J.A. Vijlbrief (2025). *De Groningers hadden altijd gelijk*. Prometheus.
- 5 A.A. Zijlstra en N. Busscher (2025). *Ondernemerschap in het gaswinningsgebied: impact, stakeholders en regelingen*. Groningen: Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen, Rijksuniversiteit Groningen.
- 6 Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2023). Groningers boven gas. Rapport parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen.
- 7 N. Busscher, T. Postmes en F. Sijsma (2023). *De wetenschap moet hand in eigen boezem steken*. www.nrc.nl/nieuws/2023/03/30/gaswinning-groningen-de-wetenschap-moet-de-hand-in-eigen-boezem-steken-a4160869.
- 8 Je ziet iets soortgelijks in rechtszaken: lange tijd was de aanname dat technisch deskundigen wisten wat de oorzaken zijn van scheuren, of dat berekeningen kunnen bewijzen of een huis wel of niet veilig is. In werkelijkheid is dat vermogen zeer beperkt. Zie onder meer P.C. van Staalduinen, J.G. Rots en K.C. Terwel (2018). *Onderzoek naar de oorzaken van bouwkundige schade in Groningen: Methodologie en case studies ter duiding van de oorzaken*. Delft University of Technology.
- 9 De uitvoeringsorganisatie is verantwoordelijk voor het aardbevingsbestendig maken van gebouwen.
- 10 A.A. Zijlstra en N. Busscher (2025). *Ondernemerschap in het gaswinningsgebied: impact, stakeholders en regelingen*. Groningen: Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen, Rijksuniversiteit Groningen.
- 11 J. van der Molen, M. Rozema, S. Berends, B. Kanis, C. D'Amore, M. Boendermaker, M. Dückers en A. Scherpenzeel (2025). *Ondernemen in een bewogen context: inzichten uit een kwalitatieve studie. Gronings Perspectief fase 4*. Heymans Instituut, Rijksuniversiteit Groningen.
- 12 A.A. Zijlstra en N. Busscher (2025). *Ondernemerschap in het gaswinningsgebied: impact, stakeholders en regelingen*. Groningen: Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen, Rijksuniversiteit Groningen.
- 13 Zie W.E. Schreuder, N. Busscher en T. Postmes (2023). *Inzicht in impact. De maatschappelijke gevolgen van de gaswinning en denkrichtingen voor de toekomst*. Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen.
- 14 Illustratief is de operatie om woningen te versterken. Deze werd in 2014 aangekondigd als oplossing voor de onveiligheid van bewoners. Minister Henk Kamp beloofde het eerstvolgende jaar 3000 woningen te versterken, en het jaar erop 5000. Tien jaar later komt de versterkingsoperatie eindelijk op stoom. Naar verwachting is de operatie niet voor 2030 afgerond.